

activitat

invisibles

una oportunitat per apropar-nos a les persones que viuen sense llar

presentació

Sovint es fa esment dels conceptes pobresa i exclusió social, però realment sabem que són? Sabem les seves causes i conseqüències? Som conscients que darrera d'aquestes persones excloses hi ha una història de vida, tot i que els anomenem "sense llar"?

Lamentablement, aquestes persones, tot i viure a les nostres ciutats, es tornen "invisibles" davant els ulls de la societat. Queden expulsades de la comunitat, amb molt poques o cap possibilitat de tornar-hi a entrar. Ens hem plantejat alguna vegada que nosaltres podríem ser un d'ells? No, la majoria de gent viu, treballa, riu, plora, corre, etc., al marge d'aquestes persones.

adolescents
12 a 16 anys
invisibles

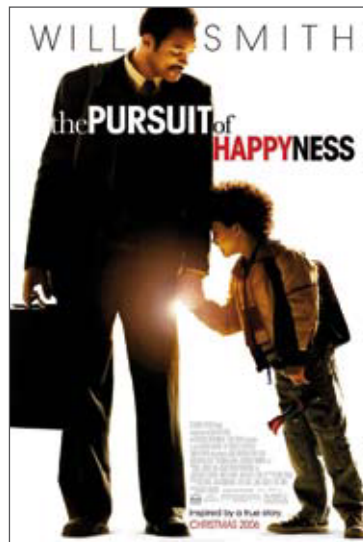
objectius educatius

- 1 Conscienciar-nos de la realitat de l'exclusió social a la nostra ciutat i barri, apropar-nos-hi amb esperit madur i crític, i reflexionar sobre les causes.
- 2 Sensibilitzar els joves sobre el que significa sentir-se exclòs i conèixer la diferència entre vulnerabilitat, pobresa i exclusió social.
- 3 Treballar amb i per a persones que es troben en una situació de risc social: entendre les seves necessitats, inquietuds i reivindicacions.
- 4 Conèixer una ONG, com la Fundació Arrels, que treballa per a aquesta causa.

L'exclusió social i la situació de les persones "sense llar" tenen l'origen en moltes causes. No és una situació que es produeixi d'un dia per l'altre, és un procés llarg, durant el qual cadascuna d'aquestes persones perd els lligams, les il·lusions i les capacitats de ser partícip de la societat. De l'anàlisi d'aquestes situacions s'evidencia que cap persona pot estar segura que això mai no li passarà a ella.

motivació

Per tal d'introduir-nos en aquesta realitat social es proposa la següent activitat de motivació:

Visionat de la pel·lícula:
"En busca de la felicitat"

Fitxa tècnica

- Direcció: Gabriele Muccino
- Any: 2006
- Durada: 117 minuts
- Gènere: Drama
- Intèrprets: Will Smith, Thandir Newton, Jaden Christopher Syre Smith.

Sinopsi

Chris Gardner (Will Smith) és un pare de família que lluita per sobreviure. Tot i els seus intents per a mantenir a la família, la mare (Thandie Newton) del seu fill de cinc anys, Christopher (Jaden Christopher Syre Smith), comença a enfonsar-se a causa de la tensió constant de la pressió econòmica; incapaç de suportar-ho, en contra dels seus sentiments, decideix marxar. Chris, convertit ara en pare solter, tenaçment continua buscant una feina millor pagada emprant totes les tàctiques comercials que coneix. Aconsegueix unes pràctiques en una prestigiosa companyia i, tot i que no rep cap salari, accepta amb l'esperança de finalitzar el pla d'estudis amb una feina i un futur prometedor. Sense coixí econòmic, aviat treuen a Chris i al seu fill del pis en el qual viuen, i es veuen obligats a viure en centres d'acollida, estacions d'autobús, lavabos o allà on trobin refugi per a passar la nit. Tot i les seves preocupacions, Chris continua complint les seves obligacions com a pare i es mostra afectuós i comprensiu, emprant l'afecte i la confiança que el seu fill ha dipositat en ell com incentiu per a superar els obstacles als quals s'enfronta. Com a anècdota, els protagonistes de la pel·lícula són pare i fill, en la realitat.

Un cop vista la pel·lícula es proposa una reflexió al voltant del concepte de pobresa i exclusió social i el procés que et porta cap a aquesta. El personatge principal pot servir com a punt de partida de la reflexió.

- Què li passa al personatge?
- Com ho afronta?
- Com creieu que pot afectar aquesta situació al pare i al fill?
- Creieu que és un procés que pot passar-li a qualsevol persona?
- Com us imagineu que són les persones en situació de sense llar?
- Com actueu vosaltres davant seu?
- Què coneixeu d'aquesta situació?

Joc dels invisibles

Cerqueu i presenteu imatges de diferents persones en situacions diverses respecte a la seva llar. Cal aportar fotografies de persones sense llar, fotografies de famosos, fotografies d'una persona amb una vida normalitzada...

La dinàmica del joc és la següent:

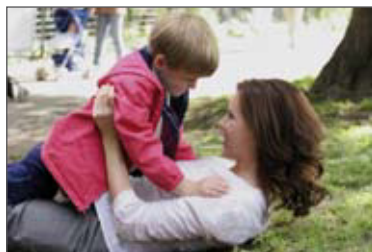
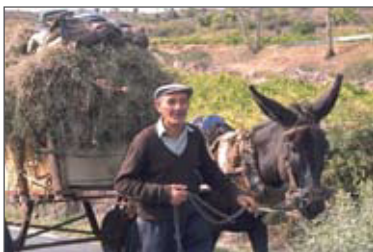
Els i les joves es posen en filera, de cara a la paret, i els enganxarem a l'esquena amb un imperdible una de les fotografies que veureu a continuació, sense que vegin quina els ha tocat. Un parell de joves donaran suport i faran d'observadors/es, sense participar directament en la dinàmica. Durant dos minuts aniran passejant per la sala, sense parlar, i només amb gestos facials (no s'hi val fer senyals amb les mans) intentarem agrupar-nos en parelles per similitud de personatges. Quan creguem que som afins, ens donen les mans i formem un grup.

Un cop acabat el temps, en els grups formats anirem a poc a poc ensenyant les imatges i corroborant si ens hem adjuntat per similituds o no. Quines dificultats hem trobat? Quins codis de comunicació hem fet servir per agrupar-nos?

En acabar el joc, reflexionem sobre el concepte d' "invisible" que tenen les persones "sense sostre"... La majoria són al carrer per on passem, no molesten, i som nosaltres qui, amb les nostres expressions, els fem "invisibles" (no parlem amb ells, no els mirem, girem la vista i tampoc nosaltres els molestem).

Posteriorment, tots els membres de cada grup hauran de descriure quina vida s'imaginen que té el personatge de la seva imatge (és feliç, està sol/a, té una vida trista...).

Un cop han imaginat la vida de les persones de totes les imatges, s'iniciarà una reflexió al voltant dels estereotips i prejudicis que tenim. Quina és la visió social de l'èxit i del fracàs? Quins són els valors i les característiques que hem adjudicat a cada personatge? Com ens hem sentit quan hem descrit la fotografia que portem?... Les fotos són una eina molt útil per potenciar la sensibilització i la reflexió sobre qualsevol temàtica.

Per pensar una mica...

Un dels rostres més visibles i més crus de l'exclusió social és el de les persones que dormen al carrer. La manca d'un sostre, que implica que una persona es vegi obligada a pernoctar al carrer, és una de les realitats que ens mostra més clarament la injustícia social de la nostra societat.

L'historiador Bronislaw Geremek argumentava el següent: *"Els pobres sense llar són una mena d'estirp de Caïm que, de manera misteriosa i interminable, es perllonga al llarg de les èpoques i els sistemes polítics i culturals més diversos. L'obstinada persistència de la pobresa sense sostre és una mena de maledicció que, si bé en les nostres societats riques la pateixen tan sols uns quants éssers humans, acaba sent expressió i reflex del nivell d'indignitat moral i política en què, d'alguna manera, tots ens veiem embolicats"*.

Sembla que el problema no és actual, ja que històricament ja existia; si abans era "viure sota un pont" ara és viure al metro o dins l'aeroport. Però s'està esperant a aquella generació de ciutadans que pugui modificar i transformar la societat de forma ètica, solidària i equilibrada, que pugui solucionar el problema des de la seva arrel.

Tot i que no hi ha dades exactes sobre la pobresa extrema perquè és difícil de mesurar, es reconeix que ha hagut intenció de no veure el problema i, fins i tot, d'amagar, falsificar i no reconèixer aquesta realitat. Diversos estudis i treballs de camp posen actualment sobre la taula la seva magnitud:

- A la ciutat de Barcelona, durant un any, es van atendre 3.175 persones. Xarxa d'atenció social a persones sense sostre.
- La nit del 12 de març de 2008 es va fer un recompte col·lectiu, amb un resultat de 1.812 a 1.836 persones sense llar. D'aquestes, el 50% va passar la nit en vivendes assistencials, el 35% va dormir al carrer i el 15% en assentaments col·lectius precaris.
- A Catalunya ja són 8.043 les persones sense llar. Departament de Benestar Social (2001).
- S'estima que a l'estat espanyol hi ha 19.000 persones sense llar. INE (2005).
- A Europa hi viuen 2,5 milions de persones sense sostre.

Qui són les persones "invisibles"?

Aquestes persones, rebien noms diversos. Antigament, rebien qualificatius de discriminació, com pòtols, captaires, rodamóns, peresosos, ganduls, dropos, xoriços... Mentre que les institucions els anomenaven "transeünts".

Actualment, els anomenem "sense sostre" o millor "sense llar", ja que no és només no tenir una casa, sinó també és no tenir vincles afectius, família, recursos... No només és una pèrdua de sostre. És un grup de dimensions internacionals: *"homeless"* (anglès), *"sans-abri"* (francès), *"senza dimora"* (italià), *"sin techo"* (espanyol)...

No es tracta d'un col·lectiu, és a dir, no som davant de cap comunitat humana amb identitat compartida i semblant (encara que ens ho sembli), sinó tot just al contrari. Es tracta de persones heterogènies que viuen una determinada situació d'exclusió residencial. Els uneix la situació que comparteixen, no el seu origen. Per tant, tots tenen una història vital diferent. Aquesta diversitat no és observable, ja que la seva indumentària i les seves estratègies per a protegir-se els poden uniformitzar (fer servir cartrons, caixers bancaris, per passar la nit; fer servir fonts per beure i per la seva higiene; fer servir carros d'hipermercat per transportar les seves pertinences...).

Sabem que darrera d'aquestes persones hi ha tot una història vital important i referents per a ells. Els podem descriure senzillament com a treballadors a l'atur; menors que s'han escapat de casa; joves contraculturals; dones prostituïdes/maltractades; immigrants sense papers; malalts mentals sense família; persones amb problemes d'alcoholisme i drogo-addicció; famílies desnonades, etc...

Aquestes estadístiques descriuen el perfil dels "sense sostre" a la ciutat de Barcelona:

- El 83 % són homes (per tant, la resta són dones). L'edat mitjana és de 38 anys. Viuen al carrer amb uns ingressos al mes de 302 €.
- Només el 14 % practica la mendicitat.
- Només el 17 % rep prestacions o ajudes públiques.
- La meitat són de l'estat espanyol, i el 48 % són estrangers.
- La meitat (el 46%) té fills.
- Un 65 % tenen estudis secundaris i un 13 %, estudis superiors o universitaris.
- Prop del 37 % porten més de tres anys al carrer, i un 50 % cerca feina.
- El 30 % són abstemis (no prenen alcohol) i mai han consumit drogues.

Sorprenent, oi? Una important població en exclusió social, invisibles per a la resta.

activitats

Col·laboració amb la Fundació Arrels

Per tal de treballar l'exclusió social i les seves conseqüències es proposa fer un treball conjunt entre els nostres grups de joves i la Fundació Arrels.

Ens proposem fer una visita a l'entitat i/o als projectes que desenvolupa aquesta Fundació (un matí o una tarda). Posteriorment, a l'esplai, en una sessió de tarda, farem la valoració i el tancament de l'activitat, amb generació de propostes i afirmació de compromisos, per millorar la situació dels "sense sostre" al nostre barri. També mantindrem contactes i adhesions a campanyes que estigui desenvolupant Arrels, així com el foment del voluntariat en els seus projectes.

FUNDACIÓ ARRELS és una fundació privada dedicada a l'atenció de persones sense llar de la ciutat de Barcelona, que ens obre les seves portes perquè tots els esplais de la Federació que participen en la proposta educativa Mirall puguin visitar-la i participar en algun dels seus projectes.

Quatre pinzellades de l'entitat:

L'entitat Fundació Arrels va néixer el 1987 i té com a principal objectiu col·laborar en el desenvolupament integral de les persones en situació d'exclusió social, concretament en el de les persones "sense sostre" que es troben en una situació més crítica. En el decurs de la seva tasca, Arrels n'ha atès més de 6.000 persones.

La seva missió és acompanyar les persones "sense llar" que es troben en fases més consolidades d'exclusió cap a una situació el més autònoma possible, sensibilitzar els ciutadans respecte als problemes de la pobresa al nostre entorn, denunciar situacions injustes i aportar propostes de solució a les administracions i a la societat civil. Pel que fa a la visió de l'entitat, pretén aprofundir en la constitució d'un model de treball basat en la proximitat, la personalització i el coneixement; així com treballar perquè aquest model esdevingui:

- Referència en el treball en favor de les persones "sense llar".
- Instrument de transformació social mitjançant el compromís personal i comunitari.

Finalment, en relació als valors d'aquesta entitat, destaquen la voluntarietat, gratuïtat, generositat, disponibilitat i treball en equip. També la personalització, el treball individualitzat a partir de les necessitats, les demandes i les capacitats de la persona, el respecte a la persona, a la seva manera de ser i a la seva història vital, als seus ritmes, al seu procés personal i a les seves decisions. Destaca la idea d' "estar amb" per sobre de "fer coses".

Fem activitats amb la Fundació Arrels

La Fundació Arrels obre les seves portes als espais per desenvolupar l'activitat conjunta que més s'adapti als interessos del nostre grup i a les capacitats dels nostres joves. Així, podem optar a:

1. Fer una xerrada informativa a la seu de la fundació on s'abordaran les següents qüestions:

- Per què una persona acaba vivint al carrer?
- Què fa Arrels per a aquestes persones?
- Com i quan una persona abandona el carrer per iniciar una nova etapa?
- Com i per què va començar a desenvolupar-se el projecte d'Arrels?
- Els criteris amb què treballa Arrels.
- L'acompanyament, el concepte motor de la nostra tasca.
- Els programes d'actuació que funcionen actualment.

2. Una visita a les instal·lacions i als serveis de l'entitat.

- Les xerrades són gratuïtes i es realitzen a la seu d'Arrels.
- Durada aproximada: 1:30h
- És preferible que els grups no superin els 25 joves per sessió.
- Arrels necessita tenir signada la Llei de Protecció de Dades dels menors en cas que els fem fotos durant la visita. Si no hi teniu inconvenient, us la podeu descarregar de la seva pàgina web i dur-la ja signada.

3. Posteriorment, la Fundació ens proposa una activitat: participar en la seva darrera campanya de sensibilització, **Posa sostre a Barcelona**, on l'eina principal és la tècnica fotogràfica.

El lema és: *Fes una foto del sostre de casa teva i puja-la a: www.fundacio-arrels.org. La teva foto i la teva opinió formaran part d'una iniciativa per ajudar a la gent sense llar.*

Aquesta s'inicia amb una reflexió:

- Què és per a tu un sostre?
- Quines conseqüències pot comportar el fet de tenir o no una llar?

Un cop realitzada aquesta reflexió es proposa als i les joves:

1) Fer una foto que expliqui què és per a cadascú i cadascuna un sostre. Pot ser el sostre de casa teva, una nit amb estels, un dibuix del teu fill, una teulada maca... Ah! I no oblideu posar un títol a la imatge!

2) Acompanyeu la fotografia amb dues o tres línies en què s'expliqui què considereu que és un sostre o com podem posar sostre a Barcelona.

Una vegada fet això, hem de fer arribar la nostra foto d'alguna de les següents maneres:

- Afegint-la directament al grup "Posa Sostre a Barcelona", que s'ha creat al flickr (això ho pots fer si prèviament tens un compte a flickr).

- Enviant la nostra foto al correu posasostre@barcelona.arrelsfundacio.org. Aquesta adreça electrònica s'està protegint contra robots de correu brossa. Necessiteu que el JavaScript estigui habilitat per a mostrar-la. Les fotografies que arribin les entraran al grup de flickr, indicant el vostre nom i conservant el títol i l'explicació que envieu.

- Recordeu que quan fem arribar la nostra foto hem d'indicar el nostre nom i cognoms, i seria bo identificar el nostre grup i nom de l'espai.

posar atenció als aspectes següents

- Aquesta activitat requereix una important preparació prèvia en la temàtica. Per aquest motiu, donem molta importància a les fases de motivació i d'introducció de continguts sobre aquests col·lectius. Hem d'aconseguir que abans de la visita de la Fundació Arrels, els i les joves hagin parlat, debatut i après sobre les persones "sense llar" per tal que aquesta sigui més profitosa.
- Després de cada activitat és necessari parlar en grup sobre els aprenentatges i les seves valoracions personals. Això ens permetrà compartir i construir valors en grup.
- Anticipem al màxim les conductes que hem de tenir en el moment de relacionar-nos amb persones sense sostre... Respecte, serietat, responsabilitat, afectivitat, no desenvolupar gestos o paraules que puguin ocasionar rebuig cap a aquestes persones. Les pautes de comunicació efectives i correctes amb aquestes persones maltractades socialment, són importants.

- En les possibles trobades entre aquestes persones i els grups de joves, els i les monitores hi serem presents sempre, com a tutors, en alerta i prestant tota l'ajuda necessària. No els deixarem sols, ja que algunes persones sense sostre tenen problemes psicològics importants i és necessari saber gestionar correctament la relació establerta, amb presència d'adults.

recursos

Qui dorm al carrer? Una investigació social i ciutadana sobre les persones sense sostre. Cabrera, P.; Rubio, M.J.; Blasco, J. Fundació Caixa Catalunya. 2008.

<http://www.arrelsfundacio.org>: Fundació Arrels. Us podeu posar en contacte amb ells vosaltres mateixos, ja tenen constància de qui som i ens han obert les seves portes. Apropem-vos al número 24 del carrer Riereta de Barcelona, truqueu al 93 441 29 90 o bé envieu un correu a info@arrelsfundacio.org. Us estan esperant!

Campanya Posa Sostre a Barcelona

- <http://www.youtube.com/watch?v=B8iwEPgX-wo>
- <http://web.educastur.princast.es>
- <http://www.aprenentatgeservei.cat>
- <http://www.reporteducacio.cat>
- <http://recursoseducacionintercultural.wikispaces.com>

Eines per als monitors i monitores

- Documental Fora del paradís de TV3. <http://www.tv3.cat/videos/2836950/Fora-del-paradis>
- Documental en format memòria de la Fundació Arrels (2008-2009). <http://www.youtube.com/watch?v=lq6Od7NOeSg&NR=1>
- Documental El vino es un soborno al dolor. Testimoni de persones que han viscut al carrer. <http://www.youtube.com/watch?v=3VmsHbRwqfw&NR=1>
- Blog de Miquel Fuster. Va estar 15 anys al carrer i hi explica la seva experiència. <http://miquelfuster.wordpress.com/>